

MOLNÁR B. LEHEL

ÚJABB ADATOK A „MEDGYESI MOZGALOMRÓL” PÁL TAMÁS TOLLÁBÓL

Unitárius Egyházunk belső életét az 1930-as évek vége felé beárnyékolta az a mozgalom, amely „medgyesi forradalom” vagy „medgyesi mozgalom” néven vonult be a köztudatba.

A kérdés alaposabb tárgyalásával Kovács Sándor foglalkozott 2001-ben a *Boros György unitárius püspök naplója 1926–1941* című forráskiadvány bevezető tanulmányában.¹ A szerző megállapította, hogy sajnos elég ritkák azok a visszaemlékezések, amelyek átfogó képet nyújthatnának az akkori események jobb megértéséhez, és ugyanakkor reményét fejezte ki, hogy a jövő újabb memoárok, esetleg jegyzőkönyveket hozhat a felszínre, amelyek eligazítást nyújtanak ebben a bonyolult, családi érdekektől sem mentes eseménysorozatban.

Úgy tűnik, hogy szép lassan innen-onnan előkerülnek visszaemlékezések, utoljára a *Keresztény Magvető* előző, 2005/2. számában olvashattuk Máthé Zsigmond tollából *Emlékezetből a medgyesi találkozóról* címen.

Az alábbi memoár dr. Erdő János püspök hagyatékából került elő. Pál Tamás, aki 1924 és 1958 közt Küküllődombón volt lelkész, 1975-ben Lőrinczi László² kérésére foglalta össze emlékeit – egykori résztvevőként – a medgyesi eseményekről. A következőkben ismertetjük Pál Tamásnak azt a levelét is, amelynek kíséretében a medgyesi mozgalomra való visszaemlékezését Erdő Jánosnak, az akkori főjegyzőnek is elküldte.

*

Marosvásárhely, 1982. IX. 10.

Dr. Erdő János Egyházi Főjegyző Úrnak
Kolozsvár

Kedves János!

Ígéretemhez híven az 1975-ben Lőrinczi Lacihoz írt levelemnek az impúrumát tisztelettel küldöm.

1 Kovács Sándor: Adatok dr. Boros György püspök lemond(at)ásának körülményeihez. In: Boros György unitárius püspök naplója 1926-1941. Az Erdélyi Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárának és Nagykönyvtárának kiadványai. 1. Kolozsvár, 2001. 23-39.

2 1925-27 között az észak-amerikai Celevelandban volt lelkész, 1927-41 között Nagykadácsban, 1941-47 között vallástanár a székelykeresztúri Unitárius Főgimnáziumban, 1947-75 között nyugdíjazásáig ürmösi lelkész.

A levelet annakidején a Laci kérésére azért írtam, hogy közöljem vele a „Medgyesi Egyházi Forradalom”-mal kapcsolatos visszaemlékezéseimet.

Hosszadalmasan írtam s ami a lényegét illeti, mégis keveset mondtam. Nem csoda hiszen közel 40 év távlatából kellett összeszednem a közölni valókat.

Nehezen olvasható, hiszen egy rokkant öreg ember ákombákomp írása, s maga a fogalmazás is többé-kevésbé pongyola.

Maradok őszinte tisztelettel: Pál Tamás.

*

Marosvásárhely, 1975. V. 17.

Kedves Laci!

Legutóbbi személyes találkozásunk alkalmával kérésedre megígértem, hogy a harmincas évek második felében, az egyház életében lezajlott „Medgyesi forradalom”-mal kapcsolatos, általam ismert eseményekről, mint a mozgalomnak személyes résztvevője, ahogy közel negyven év távlatából visszaemlékezhetem, egyet s mászt levél formájában közlök veled.

Amint te is tudhatod, én egyházpolitikával sem az előtt, sem azután nem foglalkoztam. A mozgalom idején is csak olyan „csendestárs” szerepem volt. Hogy mégis bekapcsolódtam a mozgalomba nem mondhatom, hogy ez akaratom ellenére történt, legfennebb azt mondhatom, hogy nem voltam elég elővigyázatos és belesodródtam. Ez sem történt volna meg, ha gondoltam volna arra, ami később nyilvánvaló lett, hogy ti. a mozgalom beindítóit egyéni érdekek vezették s egyházunk akkori zavaros gazdasági helyzetének sürgős és radikális megjavítására hivatkozva, sok jóhiszemű főtanácsos tagot megnyertek s ezek között engemet is.

Én a mozgalomról Fikker János kövendi lelkésztől (aki nevét később Abrudbányaira változtatta) vettem tudomást. Nekem akkoriban szép, fajtiszta disznóállományom volt, s Fikker ezt tudva, azzal az ürüggyel jött, hogy az Aranyos-Vidékfejlesztő Szövetkezet részére faj kocát vásároljon. A disznóvásár elmaradt, mert nem tudtam törzskönyvvel igazolni a fajtisztaságot. De amiért valóban jött, az nem maradt el.

Elbeszélte, hogy nagy mozgalom indult azzal a céllal, hogy Puksa Endrét, a dr. Boros György vejét, az Egyház Jóságfelügyelőség elnökét félretegyék. Jelezte azt is, hogy nem fog simán menni a dolog, mert a püspök s az aulikusok kitarának a végsőkig mellette. Ezeknek a kérdéseknek a megtárgyalása végett Medgyesen lesz egy összejövetel s az dönt majd a megoldási mozzanatokról.

Engem is meghívott és arra kért, miután megígértem, hogy elmegyek, hogy ha tudok az egyházkörben olyan főtanácsosi tagról, kiről gondolom, hogy a mozga-

lommal egyetért, keressem fel s közöljem vele – bizalmasan – az ügyet s hívjam is meg a megyesi összejövételre. Azt is közöljem, hogy a meghívás csak szóbeli úton történik.

Mátyus Gergely szőkefalvi lelkészre gondoltam s közöltem vele a Fikker Jánossal folytatott beszélgetést, mire Mátyus kijelentette, hogy ő is egyetért a mozgalom célkitűzéseivel s hajlandó részt venni a Medgyesen tartandó összejövételen.

Időközben dr. Kiss Elek is felkeresett Kolozsvárról gyalogosan, mint kiránduló Medesérre tartva, s útba ejtve Dombót bejött hozzánk, nálunk töltött egy napot s azalatt ő is elbeszélte azokat, amiket előbb Fikker János mondott. Személyekről ő sem nyilatkozott, csak annyit mondott erre vonatkozólag, hogy a részletkérdésekről Medgyesen lesz szó.

Ebben az útjában Mátyus Gergelyt is felkereste Szőkefalván s nála is hasonlóan tárgyalt az ügyben. Ezt Mátyus mondta el nekem.

Hogy mikor volt a megyesi összejövétel, az időpontot nem tudom, csak arra emlékszem, hogy 1936 őszén volt s az ott elég nehezen elfogadott „memorandum” szövegét, mely dr. Boros György püspök lemondását követelte, 64 főtanácsi tag írta alá.

A gyűlést megelőzőleg Fikker János a szomszédos Sövényfalva községben lakó apósát meglátogatva, felkeresett engem is s közölte az összejövétel időpontját s azt is, hogy hol, milyen helyiségben lesz megtartva. Arra is kért, hogy ezt közöljem Mátyus Gergellyel is s mondjam meg azt is, hogy írásbeli meghívót ne várjon, mert mindenkit csak szóbelileg hívnak meg, Mátyus erre azt válaszolta, hogy ő csak abban az esetben vesz részt az összejövételen, ha írásbeli meghívót kap, mert – így mondta – „hívatlan vendégnek ajtó mögött a helye”. Ezt tudomásul vettem, s Medgyesen a gyűlés megkezdése előtt közöltem Fikkerral, aki kissé elmosolyogva magát, csak annyit mondott, hogy „úgy lett, ahogy sejtettem, de nem baj, mert nélküle is elegenden vagyunk”.

A megyesi összejövétel előtt rövid idővel történt, hogy Kiss Tihamér ádamosi lelkész egy alkalommal azt kérdezte tőlem, hogy mi történt köztem és Gvidó Béla esperes úr között, mert az esperes úr őt figyelmeztetve azt mondta neki, hogy vigyázzon, mert „Dombó felől rossz szelek fújnak”. Hogy a szélfúvásról melyik időjelző állomásról kapott jelentést Gvidó Béla esperes úr akkor még nem tudtam, az csak később derült ki.

Amikor én megérkeztem Medgyesre, már telt ház volt. Alig váltottam szót az ismerősökkel, máris megnyitotta a gyűlést id. Máthé Lajos lelkész mint korelnök.

Az előre megszerkesztett memorándumot Pataki András várfalvi lelkész olvasta fel. Az elfogadása – amint előbb is említettem – nem ment simán. Többen kifogásolták s közöttük én is, a hangnemet. Újra kellett szövegeznem. A lényeg, hogy ti. a püspök azonnal mondjon le, megmaradt, csak a stílus lett simább.

Kelemen Imre birtokában van egy fénykép az összejövetelen jelen levőkről. A 33 személyt ábrázoló képről 3-nak a kivételével meg tudtuk állapítani, hogy kik voltak jelen. Ezek a következők: 1. ifj. Máthé Lajos, 2. Geréb Zsiga, 3. Ekárt Andor, 4. Tanka Károly, 5. Fazakas János, 6. Ürmösi Gyula, 7. Kiss Sándor, 8. Gál Gyula, 9. Pál Tamás, 10. Barabás Miklós, 11. Kiss Elek, 12. Kővári Jakab, 17. Zsigmond József, 18. Péter Ödön, 19. Máthé Zsiga, 20. Máthé Sándor, 21. Benedek Gábor, 22. Gyarmathi Lajos, 23. Benczédi Domokos, 24. id. Máthé Lajos, 25. Abrudbányai János (Fikker), 26. Árkosi Tamás, 27. Dobai István, 28. Simén Domokos, 29. Pataki András, 30. Ferencz József.

Az összejövetelen többen is jelen voltak, de úgy látszik, a fényképezésnél nem voltak jelen.

A gyűlés levezetése olyan diplomatikusan történt, hogy a tagok nagy része – ezek között voltam én is – nem vette észre, hogy a kezdeményezőit inkább egyéni, mint közérdek vezette. Ezt csak később tudtuk meg, de akkor már az adott szó kötelezett a mozgalom melletti kitartásra, Csak később derült ki, de lehet, hogy csak én jöttem később rá, hogy a mozgalmat szervezők már kezdet kezdetén meg voltak állapodva abban, hogy közülük ki melyik tisztséget fogja betölteni.

Olyan megállapodás született meg – nem éppen egyhangúlag –, hogy legyen a püspök dr. Varga Béla, a főgondnok dr. Gál Miklós, a közügyigazgató Árkosi Tamás, a jogtanácsos dr. Fazakas János, a jószágfelügyelőség elnöke Pataki András, teológiai tanárok Fikker János és Simén Dániel.

Szó esett arról is, hogy az egyházkörök élére is lehetőleg a mozgalommal egyetértő személyek kerüljenek, vagyis Barabás Miklós nagyenyedi lelkész legyen a Kolozs-dobokai esperes, Tanka Károly az Aranyos-Torda kör felügyelő gondnoka. A Küküllői egyházkörről kevés szó esett, valószínűleg azért, mert ez a kör a köztudatban, mint központi párton levő kör szerepelt. Ugyanis a körben élő főtanácsai tagok, engemet kivéve, mind a Gvidó Béla esperes hatása alatt voltak. Én megemlítettem, hogy Mátyus Gergely nekem úgy nyilatkozott, hogy ő is velünk tart, sőt azt is mondta, hogy már dr. Kiss Eleknek is megígérte, hogy velünk szavaz, mire Bende Béla csendesen megjegyezte, hogy ez nehezen hihető, mert úgy szokott köszönni Gvidó esperes urnak, hogy „kezit csókolom esperes bácsi”.

A Küküllői körben a világi elemet képviselő főtanácsai tagok előbb azok előtt a leszegényedett, de a „nagyságos úr” megszólítást elváró urak előtt szóba sem lehetett hozni a reform gondolatát. A fiatalabb nemzedékhez tartozó lelkészek és felekezeti tanítók és tanítónők helyeselték a mozgalmat, de mivel nem voltak tagjai a főtanácsnak, rájuk nem lehetett számítani. Bende Béla, a medgyesi lelkész noha nem volt főtanácsai tag, a szervezők biztatására ígéretet tett, hogy az egyházköri közgyűlés tagjai között olyan propagandát indít el, hogy az esperesi állást a mozgalommal egyetértő személy töltsse be. Elgondolásunk már a medgyesi gyűlés előtt az volt, hogy Gvidó Béla után Mátyus Gergely legyen esperes. Ezt tudta

dr. Kiss Elek is, mert akkoriban járt Szókefalván is s ott Mátyus megígérte neki, hogy a mozgalomban részt vesz ő is, mert helyesli a tervet. De mivel Mátyus ígérete ellenére nem jelent meg Medgyesen, Bende és Fikker gyanúsnak látva a helyzetet, Mátyussal szembe engem állítottak ellenjelöltnek. Én ez ellen kézzel-lábbal tiltakoztam. Egyfelől azért, mert nem éreztem képességet magamban arra, hogy esperes legyek. Még ha képes lettem volna sem szívesen vállalkoztam volna arra, hogy a nálamnál „okosabb” papokat ellenőrizsem s nekik hangzatos tanácsokat adjak. Nem akartam seperni más háza előtt addig, amíg az enyém előtt úgy-ahogy nem sepertem.

Amint te is tudhatod, én akkor nagyon nehéz helyzetben voltam, mert egy olyan elég népes egyházközségben voltam lelkész, ahol a családok több mint felében egy vagy két személy „názárenus” volt. Ezeket valamiképpen vissza akartam hozni az ősi egyházközségbe. Ez pedig csak úgy volt lehetséges, ha minden időmet és képességemet a saját egyházközségem szolgálatába állítom s a kimondottan egyházi munka mellett vállalom és végzem is a népvezetőre váró szociális teendőket is.

A másik ok, ami miatt nem akartam vállalni az esperességet az volt, hogy akkor már az egyházkörben ki volt alakulva az az egyhangú vélemény, hogy Gvidó Béla után ne Sándor Gergely désfalvi lelkész, noha idősebb is volt s huzamos ideig egyházköri jegyző is volt, hanem Mátyus Gergely legyen az esperes. Ezt Gvidó Béla akarta így s ez helyes is lehetett, mert úgy gondolta s ennek nem egyszer hangot is adott, hogy Sándor Gergely nem való esperesnek, mert lágy, erélytelen, selyem ember s nem tudja kézben tartani az egyházkör irányítását. Ezt az indoklást általában elfogadhatónak lehetett tartani s úgy is nézett ki a dolog, hogy Mátyus Gergely egyhangúlag meg fog választatni esperesnek. Én magam is helyesltem. Az egyházkör részére is ez látszott a legjobb megoldásnak, mivel Mátyus egy nagyon jól rendezett kicsi egyházközségnek volt a lelkésze, közügyek intézésével nem volt nagyon elfoglalva. Kiváló gyakorlati ember lévén, megyszerte tekintélynek örvendett, nagyszerű tanácsokat tudott adni s adott is mezőgazdasági kérdésekben s azon kívül népszerű, barátságos ember is volt.

Igen ám, de ebben a kérdésben másként gondolkodott Fikker és Bende, akik a mozgalom spiritus rectorai voltak. S anélkül, hogy velem az ügyben komolyabban tárgyaltak volna, Bende az egyházköri tagok között olyan felhajtást csinált a reám való szavazás érdekében (még a papírt is megmutatta, melyen a meggyőzött tagok nevük aláírásával bebizonyították, hogy reám szavaznak), hogy ha a szavazásra jogosult tagok mind leszavaznak, Mátyus Gergely 2-3 szavazattal kevesebbet fog kapni.

Ezt megtudva Gvidó Béla esperes úr (hogy Mátyus tudott-e a dologról azt nem tudom) megoldotta a kérdést úgy, hogy hamarjában kitzúzte a választó köri közgyűlést húsvét nagyhetére, éppen nagycsütörtökre, amikor a tanítók és a tanítónők egy része, húsvéti vakáció lévén, el voltak utazva s a meghívókat az espe-

resi hivatal, rendes keltezéssel, de kissé késve postázva, állomás helyükre küldte, úgy hogy semmiképpen sem jelenhettek meg a közgyűlésen s így Mátyus Gergely egy szavazattal többet kapva esperes lett.

Én a választás eredményével teljes mértékben meg voltam elégedve s ezt a választás eredménye kihirdetése utáni felszólalásomban ki is jelentettem s arra kértem a reám szavazókat, hogy – jóllehet a választás maga a körüli közgyűlés is az Egyházi Szervezeti Szabályzat idevonatkozó előírásainak figyelembe nem vételével, sőt kijátszásával volt beindítva és lefolytatva – ne fellebbezzék meg a választást, mert ha szabálytalanul is, de megfelelő személy került az egyházkör élére. Elmondtam azt is, hogyha a körüli vezetőség a közgyűlés előtt előértekezletet tartott volna, ami addig szokásban volt, a választás eredménye ugyanez lett volna, de nem szótöbbséggel, hanem egyhangúlag választottuk volna meg az esperest. Szabálytalan volt a szavazásban való részvételük azoknak az egyéneknek, akik évtizedekkel ezelőtt főtanácsi tagok voltak, de mert éveken át nem gyakorolták főtanácsi tagsági jogukat elvesztették azt s ennél fogva egyházköri tagsági jogot sem gyakorolhattak volna. Pedig ilyenek többen voltak és szavaztak is. Szokatlan, sőt éppen szégyentelen eljárás volt az is, hogy az esperes választó közgyűlést éppen húsvét nagyhetében tartottuk, csupán azért, hogy a húsvéti szünetben távollevő tanítók és tanítónők ne élhessenek választási jogukkal. Vajon helyeselhető-e ez az eljárás az ifjabb nemzedékhez tartozó felekezeti tanítók és tanítónőkkel szemben, azokkal szemben, akikre a gyermekek és az ifjúság nevelése és irányítása, vagyis jövőnk formálása van rábízva? Ilyeneket látva és tapasztalva, csodálkozhatunk-e azon, hogy innen-onnan „rossz szelek fújnak” és megszületett a medgyesi forradalom gondolata?

Felszólalásomra a vezetőség nem válaszolt. Bende Béla mindenképpen meg akarta fellebbezni a választást. Csak úgy tudtam erről lebeszélni, hogy elmondtam neki, hogy Mátyus Gergely is velünk, vagyis a mozgalommal tart, mert Kiss Eleknek erre vonatkozólag Szőkefalván szintén ígéretet tett.

Felszólalásomra a gyűlés vezetősége nemcsak nem válaszolt, hanem a jegyzőkönyvet is úgy szerkesztették meg, mintha semmi szabálytalanság nem történt volna. A jegyzőkönyv hitelesítésére kijelöltek egyike én voltam, s mivel nem írtam alá, Gvidó Béla esperes úr csak annyit mondott: „ez nem baj, mert az ügy is hiteles.”

A medgyesi gyűlés a többség által elfogadott iratnak, melyben dr. Boros György püspököt a püspöki állásról való azonnali lemondásra szólították fel, az átadására egy alkalmi bizottságot jelölt ki, melynek tagjai – emlékezem szerint – Tanka Károly, Simén Dániel és dr. Fazakas János voltak. Hogy a bizottság hogyan viselkedett az irat átadása alkalmával, azt nem tudom. Csak azt tudom, hogy a püspök lemondott s így az állás megürült s helyébe dr. Varga Béla egyházi főjegyzőt választotta meg a Főtanács. A püspökválasztás simán, egyhangúlag zajlott le.

A megüresedett egyházi főjegyzői állás betöltése már nehezebben ment.

A megyesi megállapodás az volt, hogy dr. Kiss Elek teológiai tanár legyen a főjegyző. Az ellenpártiak Kiss Eleket semmiképpen nem akarták főjegyzőnek.

Egy alkalommal Dicsőszentmártonban az esperesi hivatalban, körli lelkészi értekezleten szó esett az akkor már nyilvánosságra jutott megyesi mozgalomról s az esedékes Főtanács kimeneteléről. Gvidó Béla esperes úr azt kérdezte a jelenlevőktől: mit gondolnak, jelöltesse-e magát ismételen az egyházi közügyigazgatói állásra? A jelenlevők egynek kivételével s ez az egy én voltam lelkesen kiáltották: „föltétlenül jelöltesse magát”. Én, mivel az esperes úr így szólt: „hát Dombónak mi a véleménye? így feleltem: „ahogy én észrevettem egyes nyilatkozatokból egyhangú megválasztásra nem számíthat az esperes úr, mert jöllehet a Küküllőkör véleménye az esperes úr mellett egyhangú, de más egyházkörben más véleményen vannak az emberek.” (Akkor már biztosan tudtam – a megyesi megállapodás értelmében – hogy Árkosi Tamás megválasztása biztos). Erre az esperes úr kissé gúnyos mosollyal csak annyit mondott: tudtam, hogy a dombói kollega külön utakon jár s nem akar beilleszkedni a Küküllői egyházkör hagyományos, egységes életbe. Mi is hallottunk egyet s mást egyes elégedetlenkedők központ ellenes magatartásáról – mondta Gvidó esperes úr – s azt is tudjuk, hogy „Kiss Elek úr” felforgató tevékenységre buzdít egyeseket s a maga célja elérése érdekében felkeresett több egyházközséget. De az neki nehezen fog sikerülni, mert mi is résen leszünk s a főjegyzői választást megelőzőleg fegyelmi vizsgálatot indítunk ellene s a vizsgálat lejárta előtt nem lesz megválasztható. Éppen ezért akarnék még a következő ciklusra közügyigazgató lenni. Gvidó Béla esperes úr véleményét és elhatározását helyeslőleg tudomásul vették a jelenlevők.

A Küküllő körben lezajlott ilyen események után mentünk a Főtanácsra. A Főtanácsot megelőzőleg Kolozsváron a Teológia 16-os termében előzetes bizalmas értekezlet volt. Ezen közöltem a Gvidó Béla esperes elgondolását, mire az a határozott vélemény alakult ki, hogy a főjegyzőt is meg kell választani ezen a Főtanácson. De hogyan? Mert a házszabály értelmében az állást csak a megüresedést követő Főtanács töltheti be.

Az értekezleten dr. Kiss Elek arra kért engem, hogy tegyek javaslatot a Főtanácsra a főjegyzői állásnak a jelenlegi ülésén való betöltésére. Megígértem s meg is tettem.

A főtanácsi gyűlést dr. Ferenci Géza főgondnok vezette. Mikor a javaslatom elhangzott, a főgondnok úr – nagyon helyesen – azt mondta: „ez kérem lehetetlen, mert ellenkezik a jogszokással és az érvényben levő főtanácsi házszabállyal” mire én csak annyit mondtam: ez igaz, de tekintettel arra, hogy egyháznak egyetlen és legfőbb törvényhozó szerve a Főtanács kimondhatja és mondja is ki, hogy jelen alkalommal eltér az eddigi szokástól s már ezen a gyűlésen megválasztja a főjegyzőt s ezt annál is inkább megteheti, mivel erre az állásra nem kell előre pályázatot hirdetni s a választás megtörténte következtében senkit sem érhet jogsérelem.

A Főtanács a javaslatot elfogadta s dr. Kiss Elek teológiai tanárt főjegyzővé megválasztotta.

Ezt követően a többi állások betöltése is megtörtént minden nehézség nélkül. Így meglett főgondnoknak dr. Gál Miklós, közügyigazgatónak Árkosi Tamás, egyházi jogtanácsosnak dr. Fazakas János, jószágfelügyelőségi elnöknek Pataki András, teológiai tanároknak Fikker János és Simén Dániel.

Kedves Laci! A fentiekben próbáltam kérésednek eleget tenni. Tudom, hogy hosszadalmasan írtam s mégis ami a lényegét illeti keveset mondtam. Csak azt írhattam, amire és ahogyan közel negyven év távlatából vissza tudok emlékezni.

Ezek után úgy tégedet, mint Ilusát szeretettel üdvözöl és csókol
Tamás

ROJAS MÓNKA

„AZERTIS”¹

1998 nyarán, barcelonai tartózkodásom idején, a véletlennek köszönhetően megismerkedhettem Sonia Orbókkal, akivel rövid ideig tartó találkozásunk ellenére mély barátság alakult ki. Sonia rám bízta élete egyik legféltettebb kincsét, édesapja, Orbók Loránd hagyatékát. Sonia Orbók francia nyelvet oktatót egész életén át egy középiskolában, és lelkes szervezője volt a Katalán–Magyar Baráti Társaság teadélutánjainak, annak ellenére, hogy nem beszélt magyarul. Orbók Loránd leánya 2000. január 31-én örökre lehunyta szemét.

Az alábbi tanulmány egyfelől emlékezés a híres unitáriusra, Orbók Lorándra, aki hazájától távol, idegen földön kapta meg az anyyira áhított elismerést, másfelől ismételt köszönetnyilvánítás lányának, Sonia Orbóknak, aki édesapja hagyatékát rám bízta.

Orbók Loránd – vagy ahogy külföldön ismerik: Lorenzo Azertis – 1884. március 6-án született Pozsonyban, és 1924. június 20-án helyezték örök nyugalomra Barcelonában. Neveltetésének köszönhetően már egész fiatalon igen sok nyelven beszélt; a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban érettségizett kitűnő eredménnyel. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen folytatta. Indexe igazolja, hogy egyetemi kurzusait kiváló eredménnyel végezte, ennek köszönhetően tandíjmentességet élvezett. A felvett tárgyak között a francia irodalom, költészet, filozófia és művészettörténet egyaránt szerepel; tanárai közül a leggyakrabban előforduló nevek: dr. Meltzl Hugó, dr. Haraszi Gyula, dr. Széchy Károly és dr. Böhm Károly. Egy ösztöndíjnak köszönhetően a párizsi Sorbonne-on is hallgatott előadásokat egy esztendőn át. A párizsi tartózkodás meghatározta további lelki és szellemi fejlődését. 1907. május 15-i pecséttel – Moldovány Gergely rektor és Szádeczky Lajos dékán aláírásával igazolva – megkapta egyetemi diplomáját. Alig egy esztendő múltán summa cum laude minősítéssel kézhez vehette bölcsészdoktori oklevelét. Disszertációjának címe: *De Vigny Alfréd költeményei*.²

Egyetemi tanulmányai befejezése után hatalmas kedvvel és lelkesedéssel vetette bele magát a kulturális – elsősorban irodalmi – életbe. A decentralizá-

1 A szerző magyar-történelem szakos tanár (Károli Gáspár Református Egyetemen). 2003 óta a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének könyvtárában dolgozik.

2 Az életrajzi adatok rekonstruálásában nagy segítségemre volt Sonia Orbók, valamint O. L. személyes iratai (indexe, útlevele, letelepedési engedélye).